

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Ужгородський національний університет
Історичний факультет
Кафедра історії України

ТИСЯЧОЛІТТЯ — MILLENNIA

Науковий щорічник

Випуск 1

ББК ТЗ (4 Укр) я54 Т44
УДК 94 (477) (063)

Редколегія:

Данилюк Дмитро Дмитрович,
д.і.н., професор кафедри історії України УжНУ;

Жулканич Неля Михайлівна,
д.і.н., професор кафедри історії України УжНУ;

Задорожний Володимир Євгенович,
д.і.н., професор кафедри історії України УжНУ;

Капітан Лариса Іванівна,
д.і.н., декан факультету заочної форми навчання Мукачівського державного університету;

Офіцинський Роман Андрійович,
д.і.н., професор, завідувач кафедри історії України, проректор з науково-педагогічної роботи і міжнародних зв'язків УжНУ (головний редактор);

Сухий Олексій Миколайович,
д.і.н., професор кафедри новітньої історії України Львівського національного університету ім. І.Франка;

Федака Сергій Дмитрович,
д.і.н., професор кафедри історії України УжНУ;

Фенич Володимир Іванович,
к.і.н., доцент кафедри історії України, декан історичного факультету УжНУ (заступник головного редактора);

Штерр Діана Іванівна,
магістр історії, магістр політології, аспірант кафедри історії України УжНУ (відповідальний секретар).

Рецензенти:

Гарагонич В. В., *д.і.н., професор кафедри міжнародних відносин Східноєвропейського слов'янського університету, м.Ужгород.*

Скочиляс І. Я., *д.і.н., декан гуманітарного факультету Українського католицького університету, м.Львів.*

Відповідальний за випуск:

Попович Тетяна Юріївна,
викладач кафедри історії України УжНУ.

Рекомендовано до друку Вченою радою Ужгородського національного університету
23 січня 2014 р., протокол № 5 – 2013/2014.

ISBN 978-966-176-116-1

© Автори статей, 2014
© Корнелія Коляджин, дизайн обкладинки, 2014
© Видавництво «Гражда», 2014

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ, ВІДГУКИ

Роман Офіцинський,
доктор історичних наук,
професор, завідувач кафедри
історії України, проректор з
науково-педагогічної роботи
і міжнародних зв'язків УжНУ

**12 ВІДГУКІВ
НА АВТОРЕФЕРАТИ
ДИСЕРТАЦІЙ
2004-2013 рр.**

Відгуки на автореферати дисертацій є особливим жанром наукової продукції. Зазвичай вони залишаються в рукописах, поданими до спеціалізованих вчених рад задля дотримання формальних процедур під час захисту кандидатських і докторських дисертацій. Проте вони заслуговують на публікацію. З одного боку, це підвищить якість текстів самих відгуків, позбавить заявленості та трафаретності, а з іншого – стимулюватиме в науковому світі публічне обговорення вагомості досліджень проведених дисертантами. Тому пропоную до оприлюднення своїх відгуків, зроблених за останні десять років. Шкода, що не всі потрібні тексти збереглися в мене, бо раніше я цьому теж надавав уваги. Але 12 копій відгуків усе ж не «згоріли». Отож вони перед вами.

Відгук

на автореферат дисертації Кривошини Богдана Михайловича «Україна в Першій світовій війні: вітчизняна історіографія» (Львів, 2004. – 20 с.), поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук із спеціальності 07.00.06 – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни¹

Сучасний розвиток української історичної науки позначений істотним збагаченням дослідницьких спектрів. Внаслідок відходу від методологічних доктрин, традиційних для радянської історіографії, перспек-

---

¹ Кривошина Б. Україна в Першій світовій війні: вітчизняна історіографія: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.06 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2004. – 20 с.

тивним напрямком досліджень стала історія України першої чверті ХХ ст. Зокрема, студії над Першою світовою війною спонукають переосмислити державотворчі процеси, показати неперервність боротьби за незалежність, ґрунтовно проаналізувати передумови і причини національної революції 1917-1921 рр.

Тому дана спроба вивчити вітчизняний доробок про Першу світову війну в Україні не викликає жодного сумніву щодо актуальності та новизни. Ясна річ, деякі з порушених питань вже були предметом історіографічних досліджень, однак у цілісному й комплексному вигляді така робота виконана вперше. Її структура логічно вибудована, що дозволило вирішити низку злободенних аспектів, у тому числі й джерелознавчого характеру.

Автореферат Кривошини Б. М. підготовлений з дотриманням нормативних вимог, інформативно насичений і дає чітке уявлення про зміст дисертації та її значимі наукові результати. Публікації дослідника засвідчують його скрупульозний майже семирічний науковий інтерес до запропонованої проблематики.

Тема дисертації привертає особливу увагу через політичну заанґажованість праць попередників. Дисертант сумлінно обробив величезний пласт історіографічних джерел (743 позиції). Кожний з розділів носить завершений характер, а застосування історико-порівняльного і проблемно-хронологічного підходів дозволило автору досягти поставленої мети й успішно виконати основні завдання.

Разом з тим, ознайомлення з авторефератом і деякими публікаціями Кривошини Б. М. дають підстави зробити декілька побажань.

Перше. Варто було б зосередити увагу не тільки на військово-і зовнішньополітичному ракурсах, але й хоча б на рівні параграфу розглянути висвітлення історіографією економічних, соціальних і культурних процесів, регіональний розвиток України 1914-1918 рр. Друге. Якщо тут існують лакуни, то потрібно їх зауважити у колі питань, що потребують подальшої розробки. І третє. Це годилося б обумовити окремим рядком у висновках дисертації.

Загалом зміст автореферату і публікації результатів дослідження свідчать, що представлена до захисту дисертація є цілком самостійною та оригінальною працею. Вона виконана на належному науковому рівні, відповідає вимогам ВАК України (п. 13 «Про присудження наукових ступенів та учених звань») і заслуговує присудження досліднику Кривошині Богдану Михайловичу наукового ступеня кандидата історичних наук із спеціальності 07.00.06. – історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни.

2004 р.

Відгук

**на автореферат дисертації Мусієнко Ірини Володимирівни
«Політичні репресії комуністичного режиму на Північній Буковині
й Хотинщині в 40-50-х рр. ХХ ст.» (Чернівці, 2005. – 20 с.), поданої
на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук із
спеціальності 07.00.01 – історія України²**

Сучасний інтелектуальний розвиток українського суспільства вимагає ретельного наукового вивчення ХХ віку або ж «сплюндрованого століття» (за Р. Конквестом). Як засвідчує досвід, у цьому плані найбільш продуктивним є висвітлення політичної історії у регіональному вимірі. Особливо таких специфічних регіонів України як Північна Буковина і Хотинщина. Дисертаційне дослідження І. В. Мусієнко представляє науково-теоретичний та предметно-практичний інтерес. Тема дисертації безумовно актуальна у зв'язку із недостатнім вивченням і політичною заангажованістю праць попередників. Автор ставить перед собою складні завдання: зробити критичний огляд історіографії, висвітлити етапи комуністичних репресій та зацентувати на національно-визвольній боротьбі.

Відзначимо, що дослідник вдало їх розв'язує, будуючи власні висновки на солідній джерельній базі. У авторефераті чітко класифіковано і проаналізовано комплекс джерел (С. 8-9). Результати виконаної автором скрупульозної роботи пошуку нових джерел і їх запровадження в науковий обіг мають безумовну наукову цінність. Отже, новизна виконаного дослідження є очевидною. Заслуговує особливої уваги другий розділ дисертації, в якому на основі нових документів досліджується регіональний аспект інкорпораційного механізму СРСР 1940-1941 рр. І.В. Мусієнко прослідковує декілька хвиль репресивних заходів комуністичної влади щодо різних категорій населення регіону: виселення сімей порушників державного кордону, евакуація і ліквідація в'язнів, дискримінація призовників, масові депортації (С. 10-11).

Автореферат І. В. Мусієнко підготовлений з дотриманням нормативних вимог, інформативно насичений і дає чітке уявлення про зміст дисертації та її значимі наукові результати. Публікації дослідниці засвідчують її скрупульозний (семирічний!) інтерес до запропонованої проблематики.

Разом з тим, ознайомлення з авторефератом і деякими публікаціями І. В. Мусієнко дають підстави зробити декілька побажань. Перше. Варто було б висвітлити співвідношення загальнореспубліканських тен-

---

² Мусієнко І. Політичні репресії комуністичного режиму на Північній Буковині й Хотинщині в 40-50-х рр. ХХ ст.: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2005. – 20 с.

денцій та регіональної специфіки. Здобувач у завданнях дослідження анонсує «визначити особливості процесу становлення репресивно-каральної системи в регіоні» (С. 2). Особливе насправді помітне на тлі загального. А воно на разі відсутнє. Друге. Трапляються певні неточності. Зокрема, дослідниця визначила свій внесок у статті у співавторстві з І. П. Фостієм у 30% (С. 5). А Фостій у свій актив записав 80% (див. С. 3 його автореферату «Північна Буковина і Хотинщина в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.)» (Чернівці, 2005). Разом виходить 110%, що на 10% вище звичної норми.

Загалом зміст автореферату і публікації результатів дослідження свідчать, що представлена до захисту дисертація є цілком самостійною та оригінальною працею. Вона виконана на належному науковому рівні, відповідає вимогам ВАК України і заслуговує присудження дослідниці Мусієнко Ірині Володимирівні наукового ступеня кандидата історичних наук із спеціальності 07.00.01 – історія України.

3 червня 2005 р.

Відгук
на автореферат дисертації Гуцала Петра Зіновійовича
«Українська еміграція Канади і США та національно-визвольний
рух на західноукраїнських землях (1914-1923)» (Львів, 2005. –
20 с.), поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
історичних наук із спеціальності 07.00.01 – історія України³

За об'єктивним збігом обставин в українському суспільстві нині мають поважний відгомін вузлові сюжети історії ХХ віку. Цей резонанс у значній мірі обумовлений дискусійними питаннями політичної історії новітньої України у регіональному вимірі. Особливого наголосу потребує перебіг подій першої половини ХХ ст. у таких специфічних регіонах, як Східна Галичина, Західна Волинь, Північна Буковина і Хотинщина, Закарпаття (у повному історико-територіальному обсязі).

Дисертаційне дослідження П.З. Гуцала представляє науково-теоретичний та предметно-практичний інтерес. Автор ставить перед собою складні завдання: зробити критичний огляд історіографії, висвітлити етапи становлення української діаспори у Північній Америці, показати дипломатичні потуги репрезентантів української державницької ідеї та зацентувати на національно-визвольній боротьбі західних українців,

---

³ Гуцал П. Українська еміграція Канади і США та національно-визвольний рух на західноукраїнських землях (1914–1923): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2005. – 20 с.

здебільше східногалицького сегменту. Дослідник вдало їх розв'язує, будуючи власні висновки на солідній джерельній базі (С. 5). Пошук автором нових джерел (Центральний державний історичний архів у Львові, Центральний державний архів вищих органів влади та управління України у Києві) та введення їх в активний науковий обіг мають безумовну світоглядну цінність.

Заслуговує особливої уваги третій розділ дисертації, в якому на вагомій документальній основі досліджується внесок американських українців у пропаганду і захист національних інтересів українського народу, розірваного внаслідок загострення геополітичних протиріч між впливовими державами світу. П. З. Гуцало прослідкував декілька хвиль соціально-гуманітарних і агітаційно-пропагандистських заходів у справі лобювання «української справи»: збір коштів потерпілим у війні, скасування репресивних санкцій та ін. (С. 8-9).

У цілому автореферат П.З. Гуцала підготовлений з дотриманням нормативних вимог, інформативно насичений і дає чітке уявлення про зміст дисертації та її значимі наукові результати. Разом із тим, ознайомлення з авторефератом і деякими публікаціями П.З. Гуцала дають підстави зробити декілька побажань:

1. Варто було б чітко сформулювати свою методологічну і світоглядну позицію, а не обмежуватись переліком принципів і методів в одному короткому стандартному реченні (С. 2). На нашу думку, це б допомогло авторові дисертації оптимальніше розв'язати колізію із другим розділом, в якому чомусь ідеться про дещо інший історичний період (1870-1910-ті рр.) і, зрештою, про іншу, хоч і дотичну проблематику – появу української діаспори у США і Канаді.

2. Трапляються певні неточності в оформленні автореферату. Зокрема, дослідник захопився посиленнями на бібліографічні описи праць своїх попередників (С. 3-4), що не рекомендується відповідною інструкцією ВАК. Також бракує ретельності в оформленні висновків (С. 14-17), де вони в класичному розумінні присутні лише в останньому абзаці (С. 16-17).

Загалом зміст автореферату і публікації результатів дослідження свідчать, що представлена до захисту дисертація є цілком самостійною працею. Вона виконана на належному науковому рівні, відповідає вимогам ВАК України і заслуговує присудження Гуцалу Петру Зіновійовичу наукового ступеня кандидата історичних наук із спеціальності 07.00.01 – історія України.

30 листопада 2005 р.

Відгук
на автореферат дисертації Кожолянко Олени Віталіївни
«Передшлюбна весільна обрядовість українців Буковини
(кін. XIX – XX ст.)» (Івано-Франківськ, 2006. – 20 с.), поданої на
здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук
із спеціальності 07.00.05 – етнологія⁴

Інтелектуальний розвиток сучасного українського суспільства вимагає ретельного наукового вивчення традиційної культури. Як засвідчує досвід, у цьому плані найбільш продуктивним є ґрунтовне висвітлення конкретних історико-етнічних питань у регіональному вимірі. Особливо такого специфічного регіону України як Буковина.

Дисертаційне дослідження О.В. Кожолянко представляє науково-теоретичний та предметно-практичний інтерес. Тема дисертації є актуальною у зв'язку з недостатнім вивченням весільної обрядовості українців загалом. Автор ставить перед собою складні завдання: зробити критичний огляд історіографії, висвітлити характерні риси передвесільної обрядовості (весільні чини, розвідини, сватання, оглядини і заручини), структуру барвінкового та коровайного обрядів, регіональні особливості запрошення на весілля та дівич-вечора в буковинських українців упродовж більш як столітнього відрізка часу. Відзначимо, що дослідниця вдало їх розв'язує, будуючи власні висновки на солідній джерельній базі.

У авторефераті чітко класифіковано і проаналізовано комплекс джерел (С. 5-7). Результати виконаної автором скрупульозної роботи пошуку нових джерел та їх запровадження в науковий обіг мають безумовну наукову цінність. Заслуговує особливої уваги третій розділ дисертації, в якому на основі історичних документів і польових етнографічних матеріалів досліджуються символіка вінкоплетіння і обрядове значення хліба на буковинському весіллі (С. 11-13). У такому важливому компоненті передшлюбної весільної обрядовості як запрошення на весілля О.В. Кожолянко справедливо констатує поєднання, з одного боку, архаїчних рис (культ пращурів, прощання з громадою тощо), а з другого – новацій (весільна листівка), викликаних тиском урбанізаційних і глобалізаційних процесів (С. 13-14).

Разом з тим, ознайомлення з авторефератом і деякими публікаціями О. В. Кожолянко дає підстави зробити окремі зауваження та побажання. Зокрема, автор одночасно вживає два поняття «передвесільні обряди» і «передшлюбні обряди», не уточнюючи і не роз'яснюючи їхнє співвідно-

---

⁴ Кожолянко О. Передшлюбна весільна обрядовість українців Буковини (кін. XIX – XX ст.): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.05 / Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2006. – 20 с.

шення чи тотожність (стор. 2 та ін.). Також не прояснено частку дисертанта у наукових працях (їх чотири із 14-ти), виконаних у співавторстві (С. 17-18). А це є імперативною (наказовою) вимогою ВАК України. Причому в списку опублікованих праць (наприкінці автореферату) статті у наукових фахових виданнях повинні виділятися окремо, а не впереміш.

Попри названі зауваження, дисертаційне дослідження О. В. Кожолянюк «Передшлюбна весільна обрядовість українців Буковини (кін. XIX – XX ст.)» виконано на належному науковому рівні, відповідає вимогам ВАК України і заслуговує присудження досліднику наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.05 – етнологія.

5 січня 2006 р.

Відгук

**на автореферат дисертації Кириченко Вікторії Георгіївни
«Державницька, громадсько-політична та культурно-освітня
діяльність В.Зіньківського (1881–1962 рр.)» (Київ, 2006. – 20 с.),
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 07.00.01 – історія України⁵**

Необхідність вивчення на дисертаційному рівні різнобічної діяльності Василя Зіньківського зумовлено об'єктивними запитами сучасної історіографії щодо виваженої оцінки процесів українського національного відродження і становлення української нації в XIX-XX ст. Зокрема, його творчий доробок служить нині яскравим підсумком наукових шукань у царині політичної історії України та всієї Східної Європи першої половини XX ст.

Дисертаційна робота В.Г. Кириченко покликана внести нові вагомі наукові коментарі до цієї проблеми, насамперед через персоніфіковане відтворення національно-визвольного руху України означеного періоду. Дисертант здійснила комплексне історико-біографічне дослідження В. Зіньківського як вченого, політика і церковного діяча.

Як засвідчив автореферат дисертації, методологічний інструментарій роботи гармонійно співвідноситься з фактографічним викладом. Вірогідність одержаних висновків забезпечено сукупністю використаних загальнонаукових і спеціально-історичних методів. Дослідницькі результати цілком відповідають сформульованій меті та поставленим завданням.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження В.Г. Кириченко висвітлила у восьми наукових статтях, з яких сім розмі-

---

⁵ Кириченко В. Державницька, громадсько-політична та культурно-освітня діяльність В. Зіньківського (1881–1962 рр.): дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / Національний педагогічний ун-т ім. М. Драгоманова. – Київ, 2006. – 20 с.

щено у фахових виданнях, визначених ВАК України. Причому всі публікації є одноосібними і з'явилися впродовж чотирьох років (2002-2005), що свідчить про тривалий науковий інтерес до предмету дослідження.

Разом із тим, ознайомлення з авторефератом і деякими публікаціями В. Г. Кириченко дають підстави зробити декілька побажань:

1. Варто було б чітко сформулювати свою методологічну і світоглядну позицію, а не обмежуватись переліком принципів і методів в одному короткому стандартному абзаці (С. 2). Це б допомогло авторові дисертації оптимальніше розв'язати колізію із четвертим розділом, в якому чомусь ідеться про несиметрично великий період життя В. Зіньківського (з 1920 до 1962 рр.). Це, по суті, 43 роки найвищого творчого піднесення вченого і клірика, тому нелогічно аналізувати їх на рівні двох років державної діяльності в 1918-1919 рр. (третій розділ) і початком громадської діяльності (другий розділ).

2. Трапляються певні неточності в оформленні автореферату. Зокрема, дослідниця захопилася посиланнями на бібліографічні описи праць своїх попередників (С. 4-6, 8), що суперечить рекомендаціям ВАК України. Також бракує ретельності в оформленні назви другого розділу «Державна діяльність В. Зіньківського у 1918-1921 рр.». Насправді в авторефераті йдеться про події лише до 26 січня 1920 р. (С. 10-11).

Загалом зміст автореферату і публікації результатів дослідження свідчать, що представлена до захисту дисертація є цілком самостійною працею. Вона виконана на належному науковому рівні, відповідає вимогам ВАК України і заслуговує присудження Кириченко Вікторії Георгіївні наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

27 лютого 2006 р.

Відгук

на автореферат дисертації Біланич Галини Петрівни «Діяльність видавництва "Карпати" в краєзнавчому русі України (1945-1991 рр.)» (Київ, 2007. – 20 с.), поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 17.00.01 – теорія та історія культури⁶

Необхідність комплексного вивчення краєзнавчого руху України зумовлено об'єктивними запитами сучасної історіографії щодо виваженої оцінки процесів українського національного відродження в ХІХ–ХХ ст.

---

⁶ Біланич Г. Діяльність видавництва «Карпати» в краєзнавчому русі України (1945-1991 рр.): автореф. дис... канд. іст. наук: 17.00.01 / Київський нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ, 2007. – 20 с.

Зокрема, творчий доробок чільних особистостей та цілих колективів спеціалізованих установ служить нині яскравою віхою наукових, просвітницьких і видавничих шукань у царині історії та культури України другої половини ХХ ст.

У цьому сенсі дисертаційна робота Г.П. Біланич покликана виявити нові вагомні наукові коментарі до окресленої проблеми, насамперед через скрупульозне відтворення краєзнавчого внеску ужгородського видавництва «Карпати», книговидавничого монополіста в Закарпатті тоталітарної доби, на тлі його напруженої багатогранної діяльності.

Як засвідчив автореферат дисертації, методологічний інструментарій виконаної Г. П. Біланич роботи гармонійно співвідноситься з фактографічним викладом. Вірогідність одержаних висновків забезпечено сукупністю використаних загальнонаукових і спеціально-історичних методів. Дослідницькі результати відповідають сформульованій меті та поставленим завданням.

Основні положення і отримані результати свого дисертаційного дослідження Г. П. Біланич висвітлила у дев'яти наукових публікаціях, з яких вісім розміщено у фахових виданнях, визначених ВАК України. Причому всі публікації є одноосібними і з'явилися упродовж трьох років (2003-2005), що свідчить про тривалий науковий інтерес до предмету дослідження.

Знаковим моментом є присутність у списку публікацій Г. П. Біланич монографії під назвою «Книговидавничий форпост. Видавнича діяльність "Карпат" як джерело вивчення історії України (1945-1991 рр.)» (Ужгород, 2005), оприлюдненої самим же досі діючим видавництвом з нагоди свого 60-ліття. Ця дослідницька праця вагома і за змістом, і за обсягом (близько 10 друк. арк.). Не випадково вона отримала позитивний розголос у закарпатських ЗМІ та серед фахівців, у т. ч. краєзнавців.

Разом із тим, ознайомлення з авторефератом і деякими публікаціями Г. П. Біланич дають підстави зробити наступні зауваження:

1. Варто було б чітко сформулювати методологічну і світоглядну позицію, а не обмежуватись переліком методів дослідження у короткому стандартному абзаці (С. 3 автореф.). Це б допомогло авторці, прикладом, оптимальніше розв'язати колізію з назвою дисертації та її розділів, де у формулюванні та частково у викладі матеріалу втрачено краєзнавчу домінанту.

2. Трапляються неточності в оформленні автореферату. Так, дослідниця посилається на таблиці №№ 4 і 5 без їх наведення (стор. 15). Також бракує ретельності в передачі змісту дисертації та подачі тексту автореферату, а саме: випущені назви підрозділів, на які обов'язково поділяються розділи; є прикрі коректорські огріхи – пропущено рік публікації статті (С. 17, позиція 3) тощо.

Загалом зміст автореферату і публікації результатів дослідження свідчать: представлена до захисту дисертація є цілком самостійною працею, що відповідає вимогам ВАК України, а Біланич Галина Петрівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 17.00.01 – теорія та історія культури.

6 лютого 2007 р.

Відгук
на автореферат дисертації Примаєк Олени Іванівни
«Історія становлення та розвитку наукових основ автоматизації
технологічних процесів у птахівництві» (Київ, 2007. – 22 с.),
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук
за спеціальністю 07.00.07 – історія науки і техніки⁷

Сучасний інтелектуальний розвиток українського суспільства вимагає ретельного вивчення історії науково-технічних звершень. Продуктивним у цьому плані є висвітлення окремих аспектів аграрної історії України ХХ – початку ХХІ ст. через призму технологічних новацій, безпосередньо пов'язаних із унікальним феноменом – науково-технічною революцією.

Дисертаційне дослідження О. І. Примаєк представляє науково-теоретичний та предметно-практичний інтерес. Тема кандидатської дисертації актуальна через доволі скупий ужинок на відповідній ділянці вітчизняної історіографії.

Авторка ставить перед собою складні завдання: зробити критичний огляд історіографії, висвітлити етапи і принципи розвитку технологічних процесів у птахівництві, окреслити структуру птахівництва як сільсько-господарської галузі України другої половини ХХ – початку ХХІ ст., охарактеризувати життєвий та творчий шлях академіка І. Мартиненка, засновника першого в Україні наукового центру з автоматизації технологічних процесів у птахівництві.

Відзначимо, що дослідниця вдало їх розв'язує, будуючи власні висновки на солідній джерельній базі. У авторефераті стисло класифіковано комплекс використаних джерел (С. 7). Результати їх запровадження в активний обіг безумовно мають наукову цінність.

Заслуговує уваги четвертий розділ дисертації, в якому йдеться про наукову школу академіка УААН і ВАСГНІЛ (нині – РАСГН), професора,

---

⁷ Примаєк О. Історія становлення та розвитку наукових основ автоматизації технологічних процесів у птахівництві: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.07 / УААН, Державна наукова сільськогосподарська бібліотека. – Київ, 2007. – 22 с.

доктора технічних наук Івана Мартиненка (1924-2006). Дослідниця деталізує його організаційно-науковий внесок в електрифікацію й автоматизацію сільського господарства України, починаючи з 1970-х рр. (С. 12-14).

Разом з тим, ознайомлення з авторефератом і деякими публікаціями О.І. Примака дають підстави зробити наступні зауваження.

По-перше, дисертант усупереч рекомендаціям ВАК України подала в авторефераті посилання на використану літературу.

По-друге, нерівномірно викладено зміст окремих підрозділів дисертації, наприклад, підрозділ 1.2 схарактеризовано всього одним реченням (С. 7), а підрозділ 4.1 – кількома (С. 12). Тому складно сформулювати загальне враження про структурну гармонію.

По-третє, у списку опублікованих праць за темою дисертації (С. 17-19) не виділено відповідних рубрик: статті у фахових наукових виданнях і т. п., а також не визначено частку дисертанта у працях, оприлюднених у співавторстві.

Попри названі зауваження, це дисертаційне дослідження виконано на належному науковому рівні та відповідає вимогам ВАК України, а О.І. Примака заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.07 – історія науки і техніки.

2 жовтня 2007 р.

Відгук

на автореферат дисертації Войнаровського Анатолія Володимировича «Встановлення тоталітарного режиму в Польщі у 1944-1948 рр.» (Київ, 2008. – 20 с.), поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія⁸

Дисертація А. В. Войнаровського присвячена актуальній проблемі. У вітчизняній історіографії здійснено низку досліджень її окремих аспектів. Наразі маємо спробу комплексного аналізу кардинальних політичних і соціальних змін у Польщі наприкінці Другої світової війни та у перші роки після її завершення. На жаль, поки що у сучасній історичній науці зберігаються псевдонаукові стереотипи, спрямовані на обслуговування певних ідеологічних замовлень. Тому неупереджені підходи на царині полоністики, особливо під кутом зору ґенези польської версії тоталітарного режиму, становлять історіографічну цінність.

---

⁸ Войнаровський А. Встановлення тоталітарного режиму в Польщі у 1944-1948 рр.: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02 / Київський славістичний ун-т. – Київ, 2008. – 20 с.

Автореферат кандидатської дисертації показує обізнаність А. В. Войнаровського з науковим доробком своїх попередників і доступним джерельним масивом. Окремі архівні документи вперше у вітчизняній історіографії вводяться у широкий науковий обіг. Дисертант логічно побудував структуру дослідження, що дозволила простежити динаміку політичної боротьби і соціальні трансформації в польському суспільстві 1944-1948 рр. Автор провів логічну періодизацію історичних процесів, пов'язаних із формуванням польської моделі лівого тоталітаризму.

Власне, до структури дисертаційної роботи А. В. Войнаровського та до її відображення в авторефераті виникає декілька критичних зауважень. По-перше, дисертант декларує наявність трьох розділів основної частини, у т. ч. один із них обов'язковий – історіографічно-джерелознавчий. Як і вимагає Вища атестаційна комісія України. Отже, свої реконструктивно-емпіричні здобутки автор дисертації вмістив у двох розділах, приділивши їх опису мізерну увагу. Зазвичай кандидатські дисертації складаються щонайменше з чотирьох розділів й анотуються в авторефератах рівномірно, на відміну від цього випадку.

По-друге, в авторефераті А. В. Войнаровського заявлено у згаданих трьох розділах наявність семи параграфів, що, безумовно, вже кількісно не зовсім вдало підкреслюють трудомісткість проведеного дослідження. Але не в тому річ. Як не прикро, дисертант спромігся проінформувати про назву і зміст лише одного з тих семи параграфів, а саме – першого у першому розділі. Із цього приводу теж існують вичерпні роз'яснення ВАК України.

По-третє, автореферат дисертації А.В. Войнаровського примітний певними технічними недоліками. Зокрема, «Загальна характеристика роботи» й «Основний зміст дисертації» пересічно розміщуються у підбір, а не розриваються, тобто не подаються з нової сторінки, як у А.В. Войнаровського (див.: С. 4-5). Крім того, в типовому авторефераті внизу сторінки бібліографічні посилання не подаються. Це так само є категоричним застереженням ВАК.

Але названі недоліки принципово не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації А.В. Войнаровського. Це завершена, самостійна, оригінальна робота. Зміст автореферату і публікації результатів дослідження свідчать: представлена до захисту дисертація відповідає вимогам ВАК України, а Войнаровський Анатолій Володимирович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія.

21 травня 2008 р.

Відгук
на автореферат дисертації Мільчевича Сергія Івановича
«Промисловий дизайн Закарпаття 40-х років XIX – 30-х років XX
століття: культурологічний аспект» (Івано-Франківськ, 2010. –
16 с.), поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 –
теорія та історія культури⁹

Дисертація С. І. Мільчевича присвячена актуальній проблемі. У вітчизняному мистецтвознавстві здійснено низку досліджень її окремих аспектів. Наразі маємо спробу комплексного аналізу культуротворчої сфери в Закарпатті протягом майже цілого століття, коли невпинно проходила поступова модернізація всієї сукупності суспільних відносин загалом.

Автореферат кандидатської дисертації показує обізнаність С. І. Мільчевича з науковим доробком своїх попередників і доступним джерельним масивом. Окремі документи і матеріали щодо меблевого і ливарного виробництва в Закарпатті вперше у вітчизняній науці вводяться у широкий науковий обіг.

Дисертант логічно побудував структуру дослідження, що дозволила простежити динаміку зародження і розвитку промислового дизайну в конкретному крайовому вимірі. Автор провів логічну періодизацію історичних процесів, пов'язаних із формуванням у Закарпатті мережі художньо-ремісничої та художньо-промислової освіти, а також проектної культури в галузі побутових ливарних виробів і гнутих меблів.

До структури дисертаційної роботи С. І. Мільчевича та до її відображення в авторефераті не виникає жодних критичних зауважень. Бо дисертант запропонував п'ять розділів основної частини, у т. ч. один із них обов'язковий – історіографічно-джерелознавчий. Як і належить згідно з вимогами Вищої атестаційної комісії України. Отже, свої реконструктивно-емпіричні здобутки автор дисертації вмістив у чотирьох розділах, приділивши їх опису й анотуванню достатню увагу.

В авторефераті С. І. Мільчевича заявлено у трьох розділах (2, 3, 4) наявність семи підрозділів, що, безумовно, вдало підкреслюють труднощі проведення дослідження. Дисертант зумів проінформувати про назву і зміст усіх без винятку структурних одиниць дисертації. Тобто він врахував наявні з цього приводу вичерпні роз'яснення ВАК України.

Водночас в авторефераті дисертації С. І. Мільчевича помітні незначні неточності в датуванні історичних процесів у Закарпатті. Зокрема, на

---

⁹ Мільчевич С. Промисловий дизайн Закарпаття 40-х років XIX – 30-х років XX століття: культурологічний аспект: автореф. дис. ... канд. Мистецтвознавства: 26.00.01 / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2010. – 16 с.

сторінці 6 автореферату йдеться про «чехословацький період» із хронологічними рамками 1919-1938 рр. Має бути 1919-1939 рр., бо чехословацька юрисдикція в регіоні діяла аж до 15 березня 1939 р. – дня проголошення незалежності Карпатської України і початку угорської окупації.

Зазначене принципово не впливає на загальну позитивну оцінку дисертації С.І. Мільчевича. Це завершена, самостійна, оригінальна робота. Зміст автореферату і публікації результатів дослідження свідчать: представлена до захисту дисертація відповідає вимогам ВАК України, а Мільчевич Сергій Іванович заслуговує присудження наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури.

3 лютого 2010 р.

Відгук
на автореферат дисертації Мизака Нестора Степановича
«Боротьба УПА-«Захід» і збройного підпілля ОУН на
західноукраїнських землях (1942-1962 рр.)» (Чернівці, 2011. – 36 с.),
поданої на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук
за спеціальністю 07.00.01 – історія України¹⁰

Дисертація Н. С. Мизака присвячена актуальній проблемі, що в сучасній Україні часто використовується у політичній боротьбі. Автореферат показує обізнаність автора з науковим доробком попередників і доступним джерельним масивом. Окремі документи вводяться ним у науковий обіг уперше.

До структури дисертаційної роботи Н. С. Мизака та до її відображення в авторефераті нема зауважень. Запропоновано п'ять розділів основної частини, які поділяються на 16 підрозділів. Дисертант проінформував про назву і зміст усіх без винятку структурних одиниць дисертації, тобто врахував відповідні роз'яснення ВАК України.

У той же час в авторефераті Н.С. Мизака бачимо певні неточності. По-перше, дисертант припустився прикрих стилістичних огріхів, що впливають на адекватне сприйняття висловлених ним положень. Наприклад, таким є увесь четвертий абзац зверху на стор. 1. Там ідеться, що «для визнання населення в «якості воюючого» дозволялося дотримуватися законів і звичаїв війни, яким відповідали бійці УПА-«Захід» і збройного підпілля ОУН». Насправді треба було зазначити, що збройні формування національних визвольних рухів у міжнародно-правовому

---

¹⁰ Мизак Н. Боротьба УПА-"Захід" і збройного підпілля ОУН на західноукраїнських землях (1942–1960 рр.): автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.01 / Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2011. – 36 с.

сенсі визнаються легітимними, якщо: 1) керівництво відповідає за своїх підлеглих; 2) вояки мають чітку відзнаку своєї армії; 3) відкрито носять зброю; 4) дотримуються законів і звичаїв війни.

По-друге, дисертант вважає, що «важливу роль у дослідженні проблематики відіграла створена при Кабінеті Міністрів України наукова Урядова комісія з вивчення діяльності ОУН, УПА під керівництвом професора С. Кульчицького» (С. 6). Насправді заступник директора Інституту історії України НАНУ, професор Станіслав Кульчицький очолював у 1997-2005 рр. робочу групу істориків, створену при Урядовій комісії з вивчення діяльності ОУН і УПА. До речі, тоді за приклад було взято роботу американської комісії Джеймса Мейса 1980-х рр. щодо українського геноциду 1932-1933 рр.

По-третє, бачимо текстові збіги у першому розділі цієї докторської дисертації та у першому розділі кандидатської дисертації «Південне Галицьке Надзбруччя у визвольній боротьбі ОУН, УПА у 1939-1953 рр.», захищеної Н. С. Мизаком у 2000 р. Як тоді, так і тепер Н. С. Мизак помилково відніс політичну публіцистику (пропагандистську літературу) до історіографії. Водночас в історіографічному підрозділі він не проаналізував ряд ґрунтовних наукових праць, зокрема кандидатську дисертацію «Дрогобицька округа ОУН: структура та діяльність (1945-1952)» (2010) В. Ільницького та його однойменну монографію.

Зазначене принципово не впливає на загальну позитивну оцінку дисертації Н.С. Мизака. Це завершена, самостійна, оригінальна робота. Зміст автореферату і публікації результатів дослідження свідчать: представлена до захисту дисертація відповідає вимогам ВАК України, а Мизак Нестор Степанович заслуговує присудження наукового ступеня доктора історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України.

19 жовтня 2011 р.

Відгук

на автореферат дисертації Трофимович Лілії Володимирівни «Українське питання в зовнішній політиці Польщі і Радянського Союзу. 1938 – 1939 рр.» (Львів, 2011. – 20 с.), поданої на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – всесвітня історія¹¹

Кандидатська дисертація Л. В. Трофимович присвячена важливій науковій проблемі, що тривалий час розробляється у вітчизняній та за-

---

¹¹ Трофимович Л. Українське питання в зовнішній політиці Польщі і Радянського Союзу. 1938–1939 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2011. – 20 с.

рубіжній історіографії. Автореферат показує обізнаність автора з науковим доробком попередників і доступним джерельним масивом.

Втім, структура дисертаційної роботи Л. В. Трофимович та її відображення в авторефераті викликають декілька зауважень.

Перше. Дисертант проінформувала про назву і зміст усіх без винятку структурних одиниць дисертації. Запропоновано п'ять розділів основної частини, три з них (перший, третій, четвертий) мають по два підрозділи, проте інші розділи (другий, п'ятий) чомусь на підрозділи не поділяються.

Друге. Специфічні риси жанру дисертаційного дослідження вимагають дотримання не тільки принципів структурно-композиційної гармонії, але й потребують якісного мовно-стилістичного оформлення, принаймні назв структурних одиниць. Коли ж зіставити назву цієї дисертації та назви її розділів і підрозділів, то відразу впадає у вічі, що занадто часто фігурує словосполучення «українське питання» з однотипними синонімічними заміниками на кшталт «українська проблема», «український сюжет». Варто було б знайти кращі формулювання, котрі б не дублювалися, не перекривали одне одного.

Третє. Л. В. Трофимович у своєму авторефераті нерівномірно відобразила зміст усіх розділів своєї дисертації. Якщо анотації першого розділу відведено більше 4-х сторінок, то решту розділам – від близько половини до однієї сторінки. Тому дуже складно зрозуміти новизну того чи іншого аспекту дослідження, коли про нього йдеться вельми стисло, неконкретно, загальними фразами.

Четверте. Серед своїх дослідницьких завдань дисертант виокремила «карпатоукраїнське питання в контексті європейської політики Польщі та Радянського Союзу» (С. 1) і зафіксувала свій науковий пріоритет у тому, що вперше здійснила «цілісний аналіз проблеми Карпатської України у зовнішньополітичних розрахунках Варшави та Москви» (С. 3). Цьому присвячено весь другий розділ дисертації. Однак у його анотації (С. 9) та у відповідних висновках (С. 12) очікуваної новизни не вдалося знайти. Йдеться там про вже відоме. Одночасно випали з поля зору автора дисертації античехословацькі спецоперації, котрі проводила Польща у Підкарпатській Русі – Карпатській Україні. Акцентую на тому, бо, як заявлено, територіальні межі дослідження Л. В. Трофимович «включають тогочасні Польщу, СРСР і Чехословаччину» (С. 2).

Зазначене принципово не впливає на загальну позитивну оцінку дисертації Л.В. Трофимович. Це завершена, самостійна, оригінальна робота. Зміст автореферату і публікації результатів дослідження свідчать: представлена до захисту дисертація відповідає вимогам ВАК України, а Трофимович Лілія Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.02 – *всесвітня історія*.

12 грудня 2011 р.

Відгук
на автореферат дисертації Пагірі Олександра Михайловича
«Відносини між ОУН(Б) і УПА та збройними силами Угорщини
в 1942-1945 рр.» (Київ, 2013. – 16 с.), поданої на здобуття
наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності
07.00.01 – історія України¹²

Автореферат дисертації Олександра Пагірі свідчить про те, що обрано важливу тему, котра була слабо вивчена. Йдеться про контакти представників українського визвольного руху з угорськими військово-політичними колами в роки Другої світової війни.

Актуальність дослідження О. Пагірі визначається і тим фактором, що нині українсько-угорські відносини характеризуються певною нестабільністю через приховані сепаратистські загрози. Ключовим фактором у цих відносинах є Закарпаття.

Цікавими є спроби автора дисертації комплексно висвітлити зазначену проблематику на основі аналізу значного масиву архівних та опублікованих джерел.

Одночасно мусимо звернути увагу на певні недоліки роботи. Головним чином вони формального характеру. Перше. Зі змісту автореферату випливає, що назву дисертації варто було б сформулювати точніше «Відносини УПА зі збройними силами Угорщини (1942-1945)».

Друге. Не зовсім вдало дисертант оперує понятійно-категоріальним апаратом. Наприклад, уже на стор. 1 автореферату йдеться про «окупацію Угорщиною території Закарпаття у березні 1939 р.». Насправді Угорщина тоді окупувала Карпатську Україну, котру крайовий парламент проголосив незалежною державою. Незрозумілим є повсюдне вживання словосполучень на кшталт «повстансько-угорські взаємини» (С. 5 та ін.).

Третє. Публікація О. Пагірі «Невідомі листи делегації уряду Карпатської України до уряду Угорщини» 2009 р., де, як заявлено (див.: С. 13), викладено основні положення і висновки дисертації, до самої дисертації є радше дотичною, наближеною.

Четверте. Варто було б проявити більшу вимогливість до редакційно-стилістичних аспектів підготовки дисертації. Так, назва дисертації та назви двох із наявних трьох розділів є трафаретними, однаковими, за винятком хронологічних уточнень (див.: С. 8, 10).

П'яте. Дисертант доволі заплутано визначив хронологічні рамки своєї праці – «від кінця 1942 р. до березня 1945 р.» (С. 1). Місяця «кі-

---

¹² Пагіря О. Відносини між ОУН(Б) і УПА та збройними силами Угорщини в 1942-1945 рр.: автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2013. – 16 с.

нець» («кінця») у календарі нема. Мабуть, ідеться про останній місяць року – грудень. Подібний огріх бачимо наприкінці назви другого розділу – «1942 – березень 1944 рр.». Потрібно тут було дотриматися одного підходу при визначенні обох часових меж: місяць і рік – місяць і рік.

Принагідно висловлені зауваження не знижують вагомості представленої до захисту дисертаційної праці Пагірі Олександра Михайловича. Своєю новизною, обґрунтованістю, фаховістю вона відповідає встановленим вимогам, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.01 – історія України.

15 лютого 2013 р.

* * *

Оксана Ферков,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри історії України

Zsidók Kárpátalján. Történelem és örökség. A dualizmus korától napjainkig. Szerkesztette Bányai Viktória, Fedinec Csilla, Komoróczy Szonja Ráhel. – Budapest: Aposztróf kiadó, 2013. – 453 old.

[Євреї Закарпаття. Історія та спадщина. Від доби дуалізму донині / Редактори Вікторія Баняї, Чілла Фединець, Соня Рахель Комаромі. – Будапешт: Апостроф, 2013. – 453 с.]

В умовах всеохоплюючої глобалізації та вивільнення суспільної свідомості від ідеологічних стереотипів і розвінчання міфів трапляються несподівані ракурси. Один із них – запропонована колективом авторів чотирьох країн монографія «Євреї Закарпаття. Історія та спадщина. Від доби дуалізму донині». Книга побачила світ улітку 2013 р. в будапештському видавництві «Апостроф», серед авторів – проректор УжНУ, завідувач кафедри історії України, доктор історичних наук, професор Роман Офіцинський.

Колективна монографія побудована за хронологічно-проблемним принципом. Кожному з історичних етапів присвячено окремий розділ. Читач може простежити демографічні зміни, спосіб життя, господарювання, відносини з державою та іншими національностями регіону, культурно-освітнє і духовне життя єврейських громад Закарпаття від середини ХІХ до початку ХХІ ст.

У першому розділі на основі багатоджерельної бази охарактеризовано історію і культуру єврейського населення регіону. Відкривається розділ описом демографічної ситуації з особливим наголосом на частку єврейства. Таблиці та карти служать додатковим унаочненням для сприйняття матеріалу.